

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

KÜRESELLEŞME VE YENİ DÜNYA DÜZENİNDE ULUS DEVLET ANLAYIŞI

Dr. Mehmet ALAGÖZ
Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Türkiye

ÖZET

İdeolojik iki kutupluluğun ortadan kalktığı günümüzde, ülkeler kurdukları ekonomik bloklar sayesinde dünyayı çok daha fazla kutupluluğa doğru götürmektedir. Küreselleşme ve onun ortaya çıkardığı yeni dünya düzeni ile birlikte bu çok kutupluluk kendini daha da iyi hissettirmektedir. Özellikle yeni dünya düzeni kavramına ilk bakıldığında küreselleşmeden farklı bir kavram gibi gözükmese de tamamen ekonomik temellere dayandırılmış ve gelişmiş ülkelerin öncelikle ekonomik sonra siyasi amaçlarına uygun hale getirilmiş bir düzenlemeden başka bir şey değildir.

ANAHTAR KELİMELER: Küreselleşme, Ulus Devlet, Yeni Dünya Düzeni

SUMMARY

After the cease of ideological bipolarity, countries bring about a multi polar world by the economic blocks they constitute. This multi polarity is perceived strongly by globalisation and the trends which are outcomes of globalisation. The first impression of the new world order is that it is a different fact than globalisation, but actually the new world order is just an economic arrangement which is adjusted due to the economic and political goals of developed countries. Nevertheless, these concepts include some arrangements which will eliminate the nation state idea of the countries in search of developing and having a place in the world economy.

KEY WORDS: Globalization, Nation State Concept, New World Order

1. GİRİŞ

Uluslararası ekonomik ilişkilerde eski korumacılık anlayışının yerine serbest ticaret görüşünün benimsenmesi ve dünyadaki iki kutupluluğun ortadan kalkması ile kendini hissettirmeye başlayan küreselleşme süreci, içinde bölgesel bütünleşmeleri de kapsayan yeniden bir yapılanma dönemine girmektedir. Bu dönem özellikle AB, NAFTA, APEC gibi blokların sağlam temellere oturtulduğu, uluslararası aktörlerin (IMF, WB, çok uluslu şirketler, vb.) ön plana çıktığı ve yeni dünya düzeni olarak adlandırılan sürecin uygulanmaya konulduğu bir dönemdir. Artık bu süreçten geri dönüşün şu anki uygulamalara bakıldığında mümkün olmadığı görülmektedir. Burada önemli olan yeni dünya düzeni olarak adlandırılan süreç içerisinde kendine hızlı bir gelişim alanı bulan küreselleşmenin, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ulus devlet anlayışını –varolan ulus milliyetçilik ruhu yüzünden- yıkmakta zorluklarla karşılaşmasına rağmen bunun ilk adımlarının kabul ettirilmesidir.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

2. BÖLGESELLEŞME

Dünya ekonomik ve siyasal hayatında meydana gelen değişimler, ulusal çıkarlarını her şeyin üstünde tutan gelişmiş ülkeleri, kendilerinin yine merkez olduğu uluslararası bütünleşmelere (bloklaşmalara) gitme eğilimlerini de hızlandırmaktadır. Aslında bütünleşmenin temelinde, rakip ülkelere öncelikle ekonomik açıdan, daha sonra siyasi ve askeri açılardan üstünlük sağlama girişimi yatmaktadır. Ayrıca bölgeselleşme hareketleri, ülkelerin kendilerine coğrafi olarak yakın ülkelerle ticaretlerini arttırmanın ve değişen küreselleşmeye uyum sağlamanın da en iyi yöntemidir. O zaman küreselleşme sürecinde başarı, bölgeselleşme sınavında başarılı olmayı gerektirmektedir(TÜSİAD, 2003:1). Örneğin, tek pazar ve tek para temelli Avrupa Birliği'nin siyasi bir entegrasyon sürecine girmesi, küresel süreçte Avrupa'nın yerini sağlamlaştırılmaya yönelik ileri aşamada bir bölgeselleşme projesidir. Aynı şekilde Kuzey Amerika'da NAFTA (Kanada,ABD,Meksika), Güney Amerika'da MERCOSUR(Arjantin, Brezilya,Paraguay,Uruguay), Güneydoğu Asya'da AFTA (Brunei, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland, Vietnam) ve CER (Avustralya, Yeni Zelanda) olarak sıralamak mümkündür. Bölgesel entegrasyon çabaları, dünyadaki çok taraflı liberalizasyon çabalarını da engelleyici bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar bloklar arasında ilişkileri arttıracak forum ve çalışmalar yapılsa dahi, bu bloklaşmalar küreselleşme sürecinin önündeki en büyük engellerin başında yer almaktadır(TÜSİAD, 2003:1). Bu bölgeselleşme eğilimleri, kuşkusuz birçok merkezde olduğundan, siyasal anlamda iki kutuplu bir dünyadan, öncelikli olarak ekonomik anlamda daha çok kutuplaşmaya doğru gidilmektedir. Ayrıca çoğu bölgeselleşme hareketlerinin henüz oluşum aşamalarında olmalarına rağmen gerek bloklar içi güç dengesinde gerekse bloklar arasında sürtüşmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, Almanya ve Japonya'nın ABD'ye açıkça tavır alması veya AB'nin Almanya merkezli gelişmesi, blok içinde rahatsızlıklara neden olmaktadır.

3. KÜRESELLEŞME

Popüler mitolojide, ekonomik küreselleşmeye karşı konulması ve kontrolü imkansız olarak görülmektedir. Gerçekte, küreselleşme bir çok uluslararası sözleşme ile oluşturulan yasal kurumsal değişiklikler tarafından geliştirilmiş ve şekillendirilmiştir. AB, NAFTA ve GATT gibi oluşumlar sınırlar arasında para, mal ve emek akışının kontrolsüzlüğüne sebep olmuş ve bu konularda yetkiyi yerel hükümetlerden alarak sorumsuz güçler olan DTÖ, araştırma ve düşünce grupları, çok uluslu şirketler gibi kurumlara kaydırmışlardır.

Başka bir tanımlama ile küreselleşme; ekonomi, politika, ekoloji, kültür ve sivil toplum alanlarındaki oluşumları yan yana fakat birbirlerine indirgenemeyen bir şekilde oluşmasını sağlayan ve ulus devletlerin değil, ulus ötesi aktörlerin ön planda olduğu bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada küreselleşme sadece ulus devletlerin rolünü arka plana iten ve ulus ötesi aktörlerin yön verdiği bir süreçten ziyade, bir politik-ideolojik eğilimi (globalizm) ve toplumların karşılıklı bağımlık ağlarının vücut verdiği "dünya toplumu" gibi sosyolojik bir oluşumu da ortaya koymaktadır. Bu süreç Max Weber'in dediği gibi, "eğer ulus kültürel, devlet

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

politik dünyayı simgeliyorsa; küreselleşme bu iki dünya arasındaki bağı yok eden veya olanaksız kılan bir yana sahip” olmaktadır.

Bu bağlamda küreselleşme; biri siyasal, biri ekonomik, biri de kültürel olarak üç boyutu olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır(Kongar, 1997:1). Küreselleşmenin *siyasal ayağı*, tabi ki Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya üzerindeki siyasal egemenliğinden başka bir şeyi ifade etmemektedir. Bu durum, bir anlamda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dünyanın siyasal anlamda tek kutuplu hale gelmesini de belirtmektedir. Küreselleşmenin *ekonomik ayağı*, uluslararası sermayenin dünya üzerindeki egemenliğini ortaya koymaktadır. Bu egemenlik kendi mantığı içinde, sermaye ve onun simgesi olan marka bazında dünyayı, tüketiciyi ve tüm insanları yönlendirmektedir. Küreselleşmenin bu boyutunda uluslararası sermayenin egemenliği bir yandan günlük yaşam açısından dünyayı homojenleştirirken, öte yandan üretimde verimliliğinin dünya ekonomisindeki en belirleyici ölçütü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabi ki küreselleşmenin, uluslararası sermayenin serbestçe dolaşımını kolaylaştırdığını ve yabancı yatırımları artırma yoluyla ülkelerin ekonomik gelişmelerine olumlu katkıda bulunduğu gerçeği de gözardı edilmemelidir. Ancak, küreselleşmenin, kriz zamanlarında uluslararası sermayenin daha çabuk yurtdışına kaçmasına ve krizlerin diğer ülkelere daha hızla yayılmasına neden olduğu da bilinen bir gerçektir(Öztürk, 2003:1). Örneğin, Tayland'da 1997 yılı Aralık ayında başlayan Asya krizi ve Rusya'da 1998 yılı Ağustos ayında meydana gelen mali kriz, kısa süre içerisinde ekonomisi çok güçlü olan ABD'de bile etkisini hissettirmiştir. Türkiye'de 2001 yılı Şubat ayında yaşanan mali krizin etkisinin Rusya'dan Brezilya'ya kadar birçok ülkede hissedilmesinde kuşkusuz yeni küresel dinamiklerin de rolü bulunmaktadır. Küreselleşmenin *kültürel ayağı ise*, birbirinden farklı iki ayrı sonucu yani mikro milliyetçiliği ve kültürel homojenliği ortaya çıkarmaktadır(Kongar, 1997:1). Küreselleşmenin kültürel ayağının ortaya çıkardığı mikro milliyetçilik, Yugoslavya olayında görüldüğü gibi, ulus devleti aşan ve ulus devlet içerisinde yer alan en küçük bir kültürel farklılığı bile ortaya çıkararak, bunları medya aracılığı ile tüm dünyanın dikkatine sunan, ayrıca siyasal açıdan, kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır. Kültürel homojenlik ise, tüketici davranışlarını değiştirerek, tüm dünyayı benzer tüketim davranış kalıpları içerisinde hareket etmeye yani tek boyutlu bir kültürel kimliğe sahip olmaya doğru zorlamaktadır. Örneğin bütün dünyada insanların Coca cola, Pepsi cola, Macdonalds, Burger King, Lewis, Wrangler, Nike, Adidas, Mercedes, Nokia, vb. ürünleri kullanması.

Bunlarla beraber özellikle son yirmi yıldır, küreselleşmenin hız kazandırdığı bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, dünya ekonomisi ve siyasal hayatının değişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu gelişen bilişim teknolojilerinin sunduğu olanaklardan dünyadaki ülkelerin tamamının yeterince faydalandığını söylemek ne yazık ki mümkün değildir. Bilişim teknolojileri ve internet kullanımında gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olanlar ülkeleri arasındaki mevcut farklılığı vurgulamak üzere kullanılan "dijital bölünme" kavramının, küreselleşmeyle birlikte giderek "dijital uçurum" haline dönüştüğü eleştirileri son yıllarda sıkça yankı bulmaktadır (Öztürk, 2003:1). Bu eleştirilerin temel sebebi, çok uluslu şirketlerin dünyaya hakim

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

olurken, dünyanın birçok yerinde yeni üretim faaliyetlerinde bulunurken, söz konusu AR - GE faaliyetleri olduğunda, yatırımlarını kendi ülkelerinde ya da bloklar içinde yoğunlaştırmalarından kaynaklanmaktadır.

Kısaca küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan “yeni iddia, millî kültürlerin ve millî devletlerin artık eski önemini yitirdiği, bunun yerine dünyadaki bütün insanlar ve kurumların gittikçe tekdüzeleştiği (homojenization) ve yeni teknolojik araçlar sayesinde dünyanın küçüldüğü ve âdeta bir köy gibi olduğunu dile getirmektedir. Fakat özellikle gelişmekte olan uluslardaki milliyetçilik hareketleri, böyle bir eğilimin karşısında tehdit unsuru gibi yer almaktadır” (Atasoy, 2003:1).

4. YENİ DÜNYA DÜZENİ

Yeni Dünya Düzeni yüzyıllardır değişik şekillerde kendini göstermesine rağmen, dünya kamuoyunun gündeminde daha çok Doğu bloğunun ve iki kutupluluğun sona ermesinden sonra konuşulmaya başlanmıştır. Yeni dünya düzeni aynı zamanda, soğuk savaş süresince varolan fakat diğer siyasal tehlikelerin öneminden dolayı su yüzüne çıkamayan çok çeşitli mikro problemin dünya toplumlarına ve siyaset arenasına yerleşmesini de beraberinde getirmiştir. Bu süreç, dünyanın eskiden olduğu gibi sadece ikiye değil, onlarca birbirinden farklı nedenli inanç, düşünce ve ekonomik bloklara bölünmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda kültürel, tarihi, dini ve iktisadi kökenli ayrılık ve farklılıkların özgüven ve yoğunlukla yaşandığı bir siyaset anlayışı ortaya çıkmıştır (Binay, 1997:1).

Aslında soğuk savaş sonrasındaki dünya düzenini ve uluslararası ilişkileri yönlendiren etkenleri anlamak için 1990’lı yıllardan sonra ifade edilen veya yazılan ve ortaya çıkan olayları incelemek gerekecektir. Özellikle 1990’lı yılların başında, günümüzde dünya ekonomik ve siyasi hayatında yaşadığımız veya yaşamakta olduğumuz bunalımların senaryoları yazılmıştı. Örneğin, Fukuyama’nın “Tarihin Sonu” (1989), Throw’un “Başa Baş: Yükselen Soğuk Ticari Savaşlar(1992) ve “Kapitalizmin Sonu”(1996), Huntington’un “Medeniyetler Çatışması”(1993), Ohme’nin “Ulus Devletin Sonu”(1995) ve Brizenski’nin “Büyük Satranç Tahtası: ABD’nin Jeostratejik Öncelikleri(1997) isimli kitaplarda ve makalelerde yirmi birinci yüzyılın dünya ekonomi-politik yapısında meydana gelecek muhtemel değişim ve yapılanmalar hakkında bilgi verilmektedir. Yine bu dönemde iki kutuplu dünya düzeninin sessiz sedasız kapanması “tek kutuplu dünya” nitelendirilmesinin yapıldığı bir süreçle karşı karşıya kalınmıştır(Bayramoğlu, 2002:85). Ayrıca yeni dünya düzeninde devletlerin yerine çok uluslu şirketler, araştırma ve düşünce kuruluşları, medya, vb. aktörler uluslararası ilişkilere yön verme amacıyla dünya sahnesinde yerlerini almışlardır. Aslında 1990’lı yıllarda yazılan bu senaryoların tamamı aynen gerçekleşmemiştir. Örneğin dünyadaki yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkan ekonomik ve siyasi çatışmaların Huntington’un Medeniyetler Çatışmasında ortaya koyduğu gibi sadece farklı dinler(İslamiyet ve Hıristiyanlık) arasında değil, aynı ve küçük bir coğrafi yapıda, hatta aynı kültür ve dine ait toplumlarda da, farklılıklardan dolayı meydana gelebileceğini göstermektedir. 1996 yılında güney Afganistan’ı elinde bulunduran Talibanların başkent Kabil’i de ellerine

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

geçirmeleri. Bu durum Huntington'un iddia ettiği büyük ideoloji ve inanç blokları arasındaki farklılardan doğabilecek savaşın aynı dine mensup insanlar arasında da ortaya çıkabildiğini göstermektedir.

Burada önemli olan ABD'nin, soğuk savaş dönemi ve bunun etrafında şekillenen uluslararası siyaset anlayışının sona ermesinden sonra güç ve nüfuz alanları üzerinde yeni bir uluslararası işbirliği dönemini başlatmış olmasıdır. Bu yeni dönemde oluşan yeni dünya düzeninin bütün kurallarını ABD belirlemektedir. Bu yeni dünya düzeninde ABD'nin terörle mücadele politikası sonucu ortaya çıkardığı bu yeni süreç, tabii ki yıllardır beraber hareket ettiği öncelikle AB ve Rusya, Çin, gibi ülkelerle farklı görüş ayrılıklarının da çıkmasına neden olmuştur(Bergstresser, 2003:1). Ayrıca, ABD yönetiminin bir takım uluslararası antlaşmalardan tek tarafı olarak çekilmesi Avrupalılarda Amerika'nın tek başına hareket etme eğilimi konusunda kuşklarını ortaya çıkardı(Arım, 2003:1).

ABD'nin kurallarını belirlediği yeni dünya düzeni çerçevesinde ortaya çıkan uluslararası konjonktürün ilk sonuçlarının açıkça görüldüğü bölgeler ise soğuk savaş dönemi boyunca yeterince etkin olamadığı Orta Asya ve Orta Doğu'dur. Bu bölgelerdeki ülkelerin çoğunun Müslüman olması Huntington'un Medeniyetler Çatışması'nda ortaya konulan teorileri kısmen de olsa doğrular niteliktedir. Çünkü bir tarafta öncelikle ABD ve İngiltere, AB, Rusya diğer tarafta Afganistan, Irak, Filistin, vb. Ancak Uzakdoğu'da, Japonya ve Çin gibi merkez ülkelerin yeni dünya düzeni çerçevesinde özellikle bu bölgede ABD'yi tek başına hareket ettirmeyecekleri muhakkaktır. Öyleyse Uzakdoğu'da birden fazla merkez olma olasılığı bulunmaktadır. Ancak Orta Doğu'da şekillenecek yeni durum, tamamen ABD'nin yeni dünya düzeni politikalarına uygun olacağını Irak savaşıyla ortaya koymaktadır. Önemli olan ABD'nin zorla tesis etmeye çalıştığı yeni düzenin, o toplumlar tarafından kabul edilip edilmeyeceğidir. Gerek Afganistan'da gerekse de Irak'ta yaşanan iç çatışmaların (siyasi ve askeri) ABD'nin bir düzenden ziyade kaosu ve parçalanmayı oluşturmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi, yeni dünya düzeni ışığında ortaya çıkan oluşumlar dünya üzerinde bir düzensizliği de beraberinde getirmektedir. Bu bölgelerdeki düzensizliğin en büyük nedeni, ulus devletinin hala varlığını koruyor olması ve dünyanın paylaşımının henüz bitmemiş olmasıdır(Yaşar, 2003:1).

5. ULUS DEVLET ANLAYIŞI

Ulus olgusu, modern toplumun oluşumu sürecinde siyasal yapının önemli bir unsuru olmakla beraber aynı zamanda toplumların tarihsel geçmişleri içinde oluşturdukları kültür birikimlerinin de bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusu oluşturan en temel öğeler, ortak coğrafi mekan, tarihsel geçmiş ve dil o toplumsal yapının kültür değerlerini de oluşturmaktadır. Çünkü, toplumsal yaşam bu öğeler üzerinde oluşur ve aslında kültür de o toplumun yaşam biçiminin en üst ifadesidir(Mace, 2003:1).

Ancak göz ardı edilemeyecek olan gerçek ise küreselleşme felsefesinde, postmodernizmle modernizmin değerlerinin hedef alınmasıdır. Bu bağlamda küreselleşme ulus,

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

ulus devlet ve ulus devlete dair kurumlar reddetmekte, bireyi ulusal kimliğinden koparmayı ve ulusal yapıları parçalamayı hedefleyen uydurma mikro milliyetçilikler yaratılmaktadır. Ancak özellikle gelişme sürecindeki ülkelerin hala ulus devlet kimliğini muhafaza edilmesini sağlayan bazı temel fonksiyonlardan vazgeçmedikleri görülmektedir. Bu fonksiyonlar; demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğü, dış ilişkilerde bağımsızlık, ekonomik politikalarda bağımsızlık, refah toplumu ve sosyal bütünleşme şeklinde başlıklandırılabilir (Merih, 2001:1). Demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğünden kastettiğimiz, ülkede varolan politik gücün kurumlaşma ve uygulanmasında tek yetkili olmasıdır. Ayrıca aynı politik güce sahip olan ülkenin dış güvenlik ve dış ekonomik ilişkilerde de bağımsız olarak hareket edebilmesidir. Ancak bu süreç mutlaka ülkenin bağımsız şekilde ekonomik ve finansal politikaları da uygulayabilmesine imkan verecek şekilde oluşturulmalıdır. Bununla birlikte ülke kendi yapısına uygun istihdam, sosyal güvenlik ve gelirin yeniden dağıtım politikaları uygulayabilmelidir. Son olarakta ülke sınırları içerisinde sosyal bütünleşmeyi sağlayacak şekilde kültürel ve etnik farklılıkları bütünleştirecek politikalar uygulaması gerekmektedir. Burada söz ettiğimiz sosyal bütünleşmeyi sağlarken toplumların akültürasyona maruz kalmamasına dikkat edilmelidir (Dönmezer, 1999:121).

Bazı yapılan araştırmalarda da ortaya konulduğu gibi küreselleşme ulus devletin sonunu veya gücünü azaltmaktadır (Mace, 2003:1). Araştırma sonuçlarına göre küreselleşme ile beraber öncelikli olarak etkin politik iktidarın alanı farklı güçler tarafından paylaşıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca ulus devlet yönetimlerini kendi insanları için doğru ve uygun olan politikaları uygulayacak tek mercii olmaktan çıkarmaktadır.

6. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ULUS DEVLET ANLAYIŞI

Küreselleşme süreci, uluslararası sermaye hareketlerindeki serbestlikleri artmakta ve yeni teknolojilerin ülkeler arasında hızlı bir şekilde yayılmasına imkan vererek, geleneksel ulus devletin varolan kurumsal ve hukuksal altyapısını zorlamaktadır. Başka bir deyişle bu süreçte, küresel güçlerin ulusal hükümetlere biçtikleri rol, yalnızca küresel ekonominin gerektirdiği kamusal hizmetlerle sınırlıdır (Yeniçeri, 2003:12). Bu yüzden ulus devlet, siyasi, ekonomik, sosyal, diplomatik ve askeri stratejileri oluştururken sahip olduğu etkinliğini kaybetmektedir. Ulus devletin varolan etkinliğini kaybetmesine neden olan unsurları, şu önemli gelişmeyle bağlantılı olarak açıklamak mümkündür (TÜSİAD, 2003:1). Ekonomik olarak, mal ve hizmetlerin, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle, ülke sınırları dışında kolaylıkla ulaşılabilir hale gelmesi, ulus devletin kendi kendine yeterli olma ilkesini ticaret kurallarına, Çok Taraflı Yatırım Anlaşması'nın (MAI) kurallarına, Mali Faaliyet Hedef Grubu'nun (FATF) mali işlem kurallarına ve Kamu Yönetiminde Etik Anlaşması'nın (EPM) davranış kurallarına uymak mecburiyetinde bırakılmasıdır. Ayrıca tüm hizmet sektörlerini ve bu hizmetlerin üretilmesi için gerekli olan tüm malların üretimini de kapsayan ilk çok taraflı anlaşma olan GATS'ın yakın zamanda yürürlüğe girecek olması, ulus devletin etkinliğini kaybetmesine neden olan bir diğer gelişmedir.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

Bu gelişmelerden, GATS anlaşması tüm hizmet alanlarının tam olarak serbest piyasaya açılmasını ve serbest piyasa önündeki engellerin kaldırılmasını, yerli ve yabancı sermayeye eşit koşulların sağlanmasını imkan vermektedir. Bu anlaşmaya göre, verilen taahhütlerden geri dönüş Stand Still-Sabit Duruş prensibinden dolayı mümkün olmamakta ve tüm muafiyetlerin en fazla 10 yıllık sürede kaldırılmak zorunluluğunu getirmektedir. Bu anlaşmayı kabul eden ulus devletlerin ekonomik ve siyasal etkinlikleri ortadan kalkacak ve ulus devletler kendi gelişimlerini hızlandıracak farklı ekonomik politikaları uygulayamayacaktır. Bir diğer gelişme olan MAI ise, ulus devletlere yabancı sermaye ve yatırımlar üzerindeki her türlü engelleme, kısıtlama ve baskıyı kaldırarak, yerli işletmeleri kayırcı şekilde politikalar uygulanmasını engelleyerek ve uluslararası yatırımcının haklarını tahkim sistemi sayesinde uluslararası hukuk sisteminde aramasına imkan veren bir anlaşmadır. Bu anlaşma ulus devletinde varolması gereken şartlardan olan ekonomik ve hukuki bağımsızlığı ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca FATF anlaşması ile ülkelerin kara para aklanmasının önlenmesine yönelik kararları içermektedir. Ancak küreselleşme ile birlikte sermaye hareketleri üzerindeki sınırlamaların ve kontrollerin kaldırılması ve piyasaların deregülasyonu, uluslararası bir nitelik taşıyan kara para aklamayı da kolaylaştırmıştır. Bundan dolayı küreselleşme ile gelen (IMF’inde desteklediği) serbestleşme, FATF’in kara paranın aklanmasının önlenmesine yönelik olarak ülkelere tavsiye ettiği politikalarla sınırlandırılmaktadır. Çünkü FATF anlaşmasının 23 numaralı tavsiye kararında, ülkelerin, paranın veya hamiline menkul kıymetlerin aklama amacıyla başka ülkelere gönderilmesine olanak vermemek için, sınırlarda gerekli gözetim ve denetim sistemi içerisinde geçirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durum özellikle uluslararası sermayenin ülke sınırlarına girerken ve çıkarken kontrolünü zorunlu hale getirdiği için kısa dönemde ülkelerin sermaye bilançosunu olumlu etkileyen bir kaynağı ortadan kaldırmaktadır.

Bahsettiğimiz bu gelişmeler öncelikle ulus devletin ekonomi alanındaki doğrudan üretici, dağıtıcı ve düzenleyici rolünü ortadan kaldırmakta ve geleneksel görev alanlarına çekilmesini sağlamaktadır(Hasanoğlu, 2003:68). Bu noktada varolan egemenlik haklarının kim, nasıl ve kimin için uygulanacağı soruları önem taşımaktadır. Tabii ki bu sorunun cevabını, yönetim tekniği olan yönetim modelinde görüldüğü gibi egemenlik yetkisinin sermaye ile bütünleşmiş olan ulusal ve uluslararası aktörlerde aramak gerekecektir. Çünkü dünyadaki ekonomik ve dolayısıyla sosyal konulardaki kararların ulus devletler tarafından değil de, uluslararası sermayenin çıkarlarının aracı konumundaki uluslararası aktörler (IMF, Dünya Bankası gibi) tarafından alınması ve yürütülmesi söz konusudur. Böyle bir sonuç da ulus devletlerin zayıflatılmasına ve bununla beraber ulusların bünyelerinde varolan demokratik kazanımlarının da korumasız kalmasına yani demokrasinin ortadan kaldırılmasına neden olmaktadır. Zaten demokrasi yeni liberalizmin fikir babaları olan Von Hayek ve Friedman açısından, hiç bir zaman temel nitelikte bir değer ifade etmemiştir(Işıklı, 2003:1). Bu köklü değişimler, uluslararası sistemi sadece devletler ve onların arasındaki ilişkilerden oluşan bir yapı olmaktan çıkarak, güç ve etkinlikleri gittikçe artmakta olan yeni küresel aktörleri kapsayan bir yapısal bütünlüğe dönüştürmektedir. Nihayetinde küreselleşme süreci ile birlikte uluslararası sermayenin iktidarı güçlenirken, demokrasiye ve ulusal bağımsızlığa büyük bir darbe vurulmaktadır.

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN

7. Sonuç

Yeni dünya düzeninde sınırlar ortadan kalkarak, insanların her alanda ve her yolla birbirlerine bağlanmaları sağlanmış, ortak evrensel değerler ve kültürel modeller oluşturulmaya çalışılmıştır. Yeni dünya düzeninde, bir ülkede yaşanan her durum -örneğin birey hak ve özgürlükleri ihlal edilmesi veya o devletin silahlanması veya ekonomik politikaları veya sahip olduğu zenginlikler ve jeopolitik konumundaki değişiklikler- başka bir ülkenin ilgisi ve müdahale alanına girmesine neden olacaktır. Bundan dolayı mevcut küreselleşme ve yeni dünya düzeni anlayışı, uluslararası pazar güçlerine kayıtsız şartsız teslimiyetten başka bir şey ifade etmemektedir. Bu sebeple küreselleşme ile birlikte ulus devletlerin ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal alanlarındaki etkinlik alanları daralırken, onun yerine iddia edildiğinin aksine halkın değil uluslararası sermayenin egemenliği daha da etkinlik kazanmaktadır. Bu nedenle 21. yüzyıl ulus devletlerin ve dolayısıyla ulusal demokrasilerin ortadan kalktığı, sadece zahiri olarak görüneceği bir yüzyıl olacaktır.

Kaynakça

- ARIM, R.(2003), “Yeni Uluslararası Konjonktür Oluşurken Aynı Zamanda Yeni Dünya Düzenini de Belirleyebilir.”, http://www.foreignpolicy.org.tr/tur/makale/rarim_040303_p.htm,
- BAYRAMOĞLU, S. “Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim”, **PRAKSİS** 7, Yaz 2002, s.85.
- BERGSTRESSER, H. (2003), “Ufuktaki yeni dünya düzeni”, <http://www.dwelle.de/turkish/yorum/332731.html>,
- BİNAY, M.(1997), “1997'de Yeni Dünya Düzeni”, <http://www.turkiye.net/mbinay/review96/1997.htm>,
- DÖNMEZER, S.(1999), **Toplumbilimi**, 12. Bası., Beta Yayınları, İstanbul.
- HASANOĞLU, M.(2003), “Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:43, s.68, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der43m4.pdf>
- IŞIKLI, A.(2003) “Küresel Saldırı Karşısında Ulusal Devlet ve Sendikalar”, http://www.ankara.edu.tr/faculties/political/html/eng/ceko/isikli_globalization2.htm
- KONGAR, E.(1997) “Küreselleşme Ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür”, http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php
- MACE, Y.(2003), “Ulus-Devlet”, <http://askaptan.4mg.com/ulus%20devlet.htm>,
- MERİH, K. (2001), “Ulus-Devlet Ve Avrupalılaşıma”, <http://www.turkab.net/ab/wabulus.htm>.
- ÖZTÜRK, F.(2003) , “Küreselleşme-Yeni Dünya Düzeni” <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupe/ues/5FOzturk2.htm>,
- TÜSİAD; “Küreselleşme kısılcığında ulus-devlet”, <http://www.tusiad.org/yayin/gorus/35/pdş/sec11.pdf>

AKADEMİK BAKIŞ

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694 – 528X Sayı: 6 Mayıs – 2005

İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZISTAN

- YAŞAR, M.(2003), “Yeni Dünya Düzeni Ve Türkiye”,
<http://www.aydinlanma1923.org/sayi/21/21-05.htm>,
- YENİÇERİ, Ö.(2003), “Küreselleşme ve AB Sarmalında Egemenlik Sorunu ve Türkiye”,
2023 Dergisi, Sayı:16, s.12.